Bat. Gen.
XXVII
488

Ritter,
Eene bydrage tot de wyze
van regtsbedeeling in Neder-
landsch-Indië.

Rp. 287.160,-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XXVII 488

EENE BIJDRAGE

TOT DE

WIJZE VAN REGTSBEDEELING

IN

NEDERLANDSCH INDIË,

AAN HET NEDERLANDSCH-INDISCHE PUBLIEK MEDEGEDEELD

DOOR

W. L. RITTER.

De regter moet volgens de wet regtspreken. Behoudens het bepaalde bij art. 11 (1) mag hij in geen geval de innerlijke waarde of billijkheid der wet beoordeelen.

Art. 20 *der algemeene bepalingen van wetgeving voor Nederlandsch Indië.*

(1) Dit art. handelt geheel en alleen over de Inlandsche regtspleging.

Gedrukt voor Rekening van den Schrijver.

Batavia — W. BRUINING. — 1855.

BIBLIOTHEEK

Geene Exemplaren worden voor echt erkend dan die, welke door den Schrijver eigenhandig onderteekend zijn.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

INLEIDING.

Onlangs werden wij in een regtsgeding gewikkeld, waaromtrent wij vermeenden het regt geheel op onze zijde te hebben. Wij zagen ons daarin echter te leur gesteld en aangezien de beginselen der betrekkelijke uitspraken van zoodanigen aard zijn, dat derzelver toepassing ook anderen in dezelfde ongelegenheid kunnen brengen, als waarin wij ons daardoor bevonden, zoo vermeenen wij de kennis daarvan niet aan onze medeburgers te mogen onthouden en bieden hun uit dien hoofde de volgende regels aan.

Wij waren, van af den jare 1835, gewoon, bij wijlen den te Batavia handelenden koopman *Theodorus Adriaan van der Does* goederen op crediet te koopen, zoo als zulks in iederen toko gebruikelijk is, en hadden, vooral in de jaren 1847—1850, bij dezen eene openstaande rekening, waarop nu en dan door ons eenige sommen in mindering werden afbetaald, zoo als uit de hier achter gevoegde bijlagen A, B, C, D en E kan blijken.

Wij vermeenden en verkeeren alsnog, na die gedane afbetalingen, in de meening slechts eene geringe som van ten hoogste *f* 200 à *f* 300, aan wijlen *van der Does* schuldig te zijn gebleven. Het moest ons derhalve zeer bevreemden, ons door den Procureur Mr. *Fokko Alting Mees* namens *Thomas Crone*, als gemagtigde van *Cecilia van der*

Does, echtgenoot van *Nicolaas Dirk Lammers van Toorenburg*, Adsistent-Resident van het Zuider- en Oosterkwartier der Bataviasche ommelanden, en tevens in hoedanigheid van voogd over de minderjarige kinderen van wijlen *Th. A. van der Does*, met name *Geertruida Sophia*, *Arraphina Augustina* (de laatste gedurende de aanhangigheid van het regtsgeding gehuwd met *Charles Boers*, eerste Commies bij de Algemeene Secretarie, toegevoegd aan den Raad van Nederlandsch Indië) en *Arnold Bernard*, in regten gedagvaard te zien, tot betaling eener som van *f* 676,60 Recepis.

Wij moesten wel verwonderd zijn — ons, zoo kort na het overlijden van *van der Does* en dat wel voor een, naar onze voorzeker niet ongegronde meening, veel hooger montant dan wij werkelijk schuldig waren, en waarover wij, niettegenstaande wij met wijlen genoemden persoon op eenen gansch niet vriendschappelijken voet stonden, nimmer, in weerwil der sinds vervlogen jaren, door dezen waren aangemaand,— voor den regter geroepen te zien. Wij weigerden uit dien hoofde de voldoening eener vordering, wier gegrondheid niet bewezen was, tot tijd en wijle ons uit eene behoorlijke rekening-courant over de jaren 1835—1850, zoude zijn gebleken, welk saldo wij alsnog aan den boedel van wijlen *van der Does* verschuldigd waren. Dit verlangen was te natuurlijker, daar op de gemelde rekening van *f* 676,60 volstrekt geene melding der, volgens de onder ons berustende, kwitantiën, ten gezamenlijke bedrage van *f* 800, gedane betalingen gemaakt was en wij buiten die kwitantien nog eene som van *f* 167, waarvan geen bewijs was afgegeven, hadden afgedragen. Wij hadden dus betaald *f* 967 en dat wel in dezelfde jaren, waarover de vordering van *f* 676,60 liep. Het meerdere bedrag van het betaalde, ter somma van *f* 290,60 strekte derhalve wel tot bewijs van ons beweren, dat wij eene openstaande rekening hadden met wijlen *van der Does*.

Tot onze voorzeker wel zeer regtmatige verwondering zagen wij, niettegenstaande de uitdrukkelijke letter der wet

en van de erkenning voor den regter door partij der deugdelijkheid en echtheid van de bedoelde kwitantien, *Th. Crone* qq. zijn eisch door den Raad van Justitie te Batavia toegewezen, op gronden, welke wij in het naschrift dezer bijdrage zullen ontzenuwen. Onze eerste handeling was van dit, onzes inziens, zoo geheel ten onregte gewezen vonnis te komen in hooger beroep en *Th. Crone* qq. geregtelijk tot de afgifte eener volledige rekening-courant te doen sommeren (zie bijlage F), aan welke billijke aanvrage evenwel door dien persoon niet voldaan werd.

Er kon dus naar ons gevoelen geen twijfel bestaan of het Hooge Geregtshof van Nederlandsch Indië, hetwelk volgens artikel 157 van het reglement op de regterlijke organisatie en het beleid der justitie, als opperste regtbank met het toezigt over de bedeeling des regts in geheel Nederlandsch Indië belast is en zorg dragen moet, dat die bedeeling behoorlijk en onvertogen plaats vinde, zoude dat tegen de wet geslagen vonnis vernietigen, al ware het ook slechts alleen op grond van de stellige wetsbepaling van art. 6 van het Wetboek van Koophandel, luidende:

„Elk koopman is verpligt daglboek te houden, waarin, van „dag tot dag, naar orde des tijds, zonder witte vakken, tus„schenregels of kantteekeningen, moeten worden aangeteekend „zijne inschulden en schulden, de ondernemingen in zijnen „handel, de trekkingen, acceptatiën of endossementen van „wissels en andere handelspapieren, zijne verbindtenissen, *en „in het algemeen, alles wat hij ontvangt en uitgeeft*, VAN „WELKEN AARD HET OOK ZIJ;"

en zulks in verband met art. 1882 van het Burgerlijk Wetboek, luidende:

„Koopmansboeken leveren een bewijs op tegen personen, „die geen handel drijven, ten aanzien der hoedanigheid en „der hoeveelheid van de leveranciën, welke daarop gebragt „zijn; mits het van elders bewezen zij, dat de koopman ge„woon was aan de tegenpartij dergelijke leveringen op crediet „te doen, *mitsgaders dat de boeken overeenkomstig de bij het*

„*Wetboek van Koophandel voorgeschreven formaliteiten ge-houden zijn*, en eindelijk, dat de koopman de echtheid zijner vordering onder eede bevestige."

„Indien de koopman overleden is, moeten zijne erfgenamen „onder eede verklaren, dat zij ter goeder trouw gelooven, „dat de schuld bestaat en onvoldaan is."

„*Koopmansboeken, niet rigtig gehouden, kunnen echter tot „bewijs strekken tegen den koopman.*"

En wat bleek nu omtrent de boeken van wijlen *Th. A. van der Does*, toen deze op bevel des regters in judicio werden overgelegd? Niets anders dan dat ze, in stede van *riglig*, WEL ZEER ONRIGTIG waren gehouden, dewijl daarin niet de minste aanteekening van de voor echt erkende kwitantien ad *f* 800, noch van de afbetaling van *f* 167 gevonden werd. En niettegenstaande dit klaarblijkelijk bewijs van het niet rigtig houden der boeken, niettegenstaande de erkenning der kwitantien, die ten volle de afbetaling eener belangrijke som bevestigden, vond het Hoog Geregtshof van Nederlandsch Indië, goed, — en zulks ook in weerwil der conclusie van het Openbaar Ministerie bij hetzelve, hetwelk bij deze voor deszelfs solide regtskennis en onpartijdigheid alle hulde wordt toegebragt, en welke conclusie tot vernietiging van het vonnis van den Raad van Justitie te Batavia en tot ontzegging dier vordering strekte, — dat vonnis te bekrachtigen op gronden, die geen particulier meer waarborgen om, eenmaal aan een koopman betaald hebbende, niet nogmaals zich tot betaling dierzelfde schuld door den regter veroordeeld te zien.

Alvorens tot de uitgave en verspreiding dezer uitspraak over te gaan, meenen wij dienaangaande te moeten bekend stellen, dat wij tot het doen drukken en verspreiden derzelve bij apostillaire dispositie van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië, dd. 17 Januarij 1855, No. XIII. zijn gemagtigd, en hun, die deze openbaarmaking mogten afkeuren, voegen wij toe, dat de naam van *regt* slechts een spotnaam zoude wezen, wanneer het geenen tegenstand wet-

tigde, die, uit den aard der zaak, in dit geval slechts in een zedelijken kan bestaan.

Wij bieden dan ook onzen lezers het volgende vonnis van den Raad van Justitie te Batavia en het Arrest van het Hoog Gerechtshof van Nederlandsch Indië, in hooger beroep over deze zaak, ter lezing en gemoedelijke beoordeeling aan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

IN NAAM DES KONINGS!

De Raad van Justitie te Batavia.

Heeft het navolgende vonnis geslagen in de zaak van:

Thomas Crone, koopman wonende te Batavia, ten deze in hoedanigheid van:

1°. gemagtigde van *Cecilia van der Does*, zonder beroep, echtgenoote van en ten dezen bijgestaan door den heer *Nicolaas Dirk Lammers van Toorenburg*, Secretaris der Residentie Preanger Regentschappen, wonende te Tjiandjoer, en

2°. als voogd over de drie minderjarige kinderen van wijlen den heer *Theodorus Adriaan van der Does*, met name *Geertruida Sophia*, *Arraphina Augustina* en *Arnold Bernard*, zijnde opgemelde *Cecilia Alleta Cornelia van der Does*, en drie opgenoemde minderjarige kinderen, erfgenamen van wijlen opgemelden *Theodorus Adriaan van der Does*, in leven koopman en tokohouder, gewoond hebbende te Batavia, eischer bij exploit van den twee en twintigsten Februarij 1800 vier en vijftig, compareerende bij den advocaat en procureur Mr. *Fokko Alting Mees*,

tegen

W. L. Ritter, wonende te Batavia, gedaagde bij gemeld exploit, compareerende bij den advocaat en procureur Mr. *Eduard Herman 's Jacob*.

De procureur des eischers heeft, in de Openbare teregtzitting van den derden Maart 1800 vier en vijftig, conclusie van eisch genomen, strekkende daartoe, dat het den Raad van Justitie moge behagen den gedaagde te condemneren om aan den eischer in opgemelde qualiteit te betalen eene som van Zes Honderd Zes en Zeventig Gulden, Zestig Duiten Recepis, verschuldigd ter zake van in de jaren 1847, 1848 en 1849 geleverde goederen en zulks alsnu met de interessen van dien en de kosten.

De procureur des gedaagde heeft daartegen conclusie van

antwoord gediend, daarbij concluderende dat het den Regter behage, den eischer met zijnen gedanen eisch te verklaren niet ontvankelijk, immers hem dien te ontzeggen.

De Substituut Officier van Justitie namens den Officier van Justitie heeft daarop, in de Openbare teregtzitting van den 12den Mei 1800 vier en vijftig, geconcludeerd dat de eisch zal worden toegewezen, mits de erfgenamen van wijlen *T. A. van der Does* onder eede verklaren „dat zij ter goeder trouw gelooven dat de schuld bestaat en onvoldaan is;" — doch, ingeval van weigering om den eed af te leggen, dat de eisch zal worden ontzegd, met veroordeeling van den eischer qq. in de kosten.

De Raad van Justitie te Batavia.

Gehoord partijen;

Gezien de stukken;

Gehoord de conclusie van het Openbaar Ministerie op den tienden Mei 1800 vier en vijftig, uitgebragt bij monde van den Substituut Officier van Justitie Mr. *D. L. F. de Pauly*, daartoe strekkende, dat de ingestelde eisch zal worden toegewezen, mits de erfgenamen van *T. A. van der Does* onder eede verklaren, dat zij ter goeder trouw gelooven, dat de schuld bestaat en onvoldaan is; doch in geval van weigering van de zijde dier erfgenamen om dien eed af te leggen, dat de ingestelde eisch zal worden ontzegd, met veroordeeling van den eischer in de kosten;

Overwegende met betrekking tot de daadzaken, dat de eischer bij Deurwaarders exploit van den twee en twintigsten Februarij 1800 vier en vijftig den gedaagde voor dezen Raad gedagvaard heeft, ten einde te worden gecondemneerd om aan hem eischer qq. te betalen eene som van Zes Honderd Zes en Zeventig Gulden en Zestig Duiten Recepis, verschuldigd ter zake van in de jaren 1847, 1848 en 1849 geleverde goederen en zulks alsnu met de interessen van dien en in de kosten;

dat de gedaagde bij conclusie van antwoord geconcludeerd heeft tot niet ontvankelijk verklaring, immers tot ontzegging

van den eisch, op grond dat hij de vordering zoo als zij daar is liggende niet kan erkennen, wijl hij door de, ten processe overgelegde, rekening in geenen deele de overtuiging erlangd heeft, dat het gevraagde montant door hem nog is verschuldigd, vermits hij bij wijlen *T. A. van der Does* wel is waar eene doorloopende rekening had, openstaande voor al de door hem bij dien koopman gedane inkoopen, doch nu en dan op die rekening verschillende sommen heeft afgedragen;

dat de gedaagde tot staving van dit beweren zich beroepen heeft op ongezegelde ten processe niet overgelegde kwitantiën, gedateerd 4den December 1847; 4den Maart 1848; 22sten Mei 1848 en 24sten Julij 1848, respectivelijk groot Twee Honderd Gulden en alzoo bedragende eene Som van Acht Honderd Gulden, en verder nog beweerd heeft eene Som van Honderd Zeven en Zestig Gulden te hebben afgedragen, waarvan hij geen kwitantie ontvangen heeft, maar waarvan naar zijne meening in de boeken moet blijken;

dat door den eischer bij pleidooi is aangevoerd, dat hij van het niet overleggen der kwitantiën geen gebruik wilde maken, en erkend heeft, dat die door wijlen *van der Does* waren afgegeven, doch daarbij beweerd heeft, dat zij evident op de onderwerpelijke zaak geen betrekking hebben, dewijl de gedaagde, blijkens de boeken, op den datum der afgegeven kwitantiën niet alleen veel minder schuldig was, dan het bedrag dier kwitantiën respectivelijk, maar ook de geheele betaalde som, het thans gevorderde overschrijdt, hebbende de eischer zich verder op de rigtig gehouden boeken van *van der Does* beroepen.

Dat de gedaagde bij zijn beweren echter gepersisteerd heeft;

Overwegende alsnu in regten:

dat het tusschen partijen in confesso zijnde, dat de gedaagde gewoon was bij nu wijlen *T. A. van der Does*, tokogoederen op Crediet te koopen, de boeken van voornoemden koopman, welke den regter bij onderzoek gebleken zijn overeenkomstig de bij het wetboek van koophandel voorgeschre-

vene formaliteiten, of *uitwendige vormen*, te zijn aangehouden, ingevolge het bepaalde bij art. 1882 van het Burgerlijk Wetboek, eerste en tweede Lid, een volledig bewijs tusschen partijen opleveren, niet slechts ten aanzien der hoedanigheid en hoeveelheid van de leveranciën maar ook omtrent het al of niet betaalde derzelver, mits de eischers in hunne hoedanigheid van erfgenamen van gemelden *van der Does* onder eede verklaren, dat zij ter goeder trouw gelooven, dat de schuld bestaat en onvoldaan is;

Overwegende dat al eens aangenomen zijnde, dat, in weerwil van het bepaalde bij evengemeld wetsartikel, de gedaagde tegen den inhoud dier koopmansboeken het bewijs mag leveren van gedane betaling, ook dan hij gedaagde ten dien aanzien in gebreke is gebleven;

Overwegende toch, dat de ongezegelde kwitantien zelven, op welken, ofschoon zij niet in regten zijn overgelegd, de gedaagde zich beroept, geenszins kunnen geacht worden een wettig bewijs door geschrifte daar te stellen, vermits art. 10 der Zegel Ordonnancie, Staatsblad 1817 No. 50, bij Art. 96 der overgangswet voorloopig in stand gehouden, uitdrukkelijk verbiedt daarop eenig regard te slaan of regt te spreken, en dit gebiedend voorschrift in het belang van den Lande daargesteld, door onderlinge overeenkomsten van partijen niet kan worden opgeheven en krachteloos gemaakt;

Overwegende dat de namens de eischers gedane erkentenis, dat door wijlen *T. A. van der Does* aan den gedaagde zijn afgegeven kwitantiën van den daar bij vermelden inhoud, wel is waar het wettig bestaan dier daadzaak aantoont, doch daaruit niet alleen geen volledig bewijs, maar zelfs geen gewigtig vermoeden voor de beweerde betaling der door den eischer gevorderde schuld voortvloeit, daar toch de opgegeven inhoud dier bescheiden te onbestemd is om de gevolgtrekking te wettigen, dat zij op de onderwerpelijke zaak betrekking hebben;

Overwegende dat mitsdien de ingestelde vordering, mits die door den bij Art. 1882, 2de lid van het Burgerlijk Wet-

boek vermelden eed worde bevestigd, voor toewijzing vatbaar is;

Gelet op Art. 1882, 1930, 1932 van het Burgerlijk Wetboek, art. 6 van het wetboek van koophandel en art. 52, 58 van het Reglement op de Burgerlijke Regtsvordering voor de Raden van Justitie op Java, enz.;

Regtdoende:

Wijst den eischer in zijne gemelde hoedanigheden zijnen onderwerpelijk ingestelden eisch en de daarbij genomene conclusie toe.

Veroordeelt mitsdien den gedaagde, om aan den eischer te voldoen en te betalen eene Som van Zes Honderd Zes en Zeventig Gulden en Zestig Duiten Recepis, ter zake hiervoren omschreven, met de interessen van dien ad Zes ten Honderd 's Jaars, van af den dag der dagvaarding, tot de volle voldoening toe.

Veroordeelt den gedaagde nog in de kosten van het geding.

Onder deze mits nogtans, dat de meerderjarige erfgenaam van wijlen *T. A. van der Does* met name *Cecilia Aletta Cornelia van der Does*, echtgenoote van *Nicolaas Dirk Lammers van Toorenburg* en de eischer, in hoedanigheid van voogd over de minderjarige erfgenamen van wijlen genoemden *T. A. van der Does*, in tegenwoordigheid van den gedaagde, of deze daartoe behoorlijk opgeroepen, op eene der Openbare teregtzittingen van den Raad onder eede verklaren, dat zij te goeder trouw gelooven, dat de schuld, waarover de onderwerpelijk ingestelde vordering loopt, bestaat en onvoldaan is.

En voor het geval dat de genoemde meerderjarige erfgenaam en de eischer, in hoedanigheid van voogd over de minderjarige erfgenamen van wijlen *Theodorus Adriaan van der Does*, weigerachtig zijn of in gebreke blijven mogten, dien eed af te leggen,

Ontzegt den ingestelden eisch en de daarbij genomene conclusie.

Veroordeelt de eischers in de kosten van het geding.

Aldus gedaan enz. (9 Junij 1854).

IN NAAM DES KONINGS!

Het Hoog Geregtshof van Nederlandsch Indië.

(Eerste Kamer.)

Heeft gewezen het navolgende Arrest in de zaak, hangende voor hetzelve,

tusschen

W. L. Ritter, particulier, woonende te Batavia, appellant bij exploit van den vier en twintigsten Augustus 1800 vier en vijftig, comparerende bij Mr. *Eduard Herman 's Jacob*,

contra

Thomas Crone, koopman, woonende te Batavia, in hoedanigheid:

Eerstens van gemagtigde van *Cecilia van der Does*, echtgenoote van en ten dezen bijgestaan door den heer *Nicolaas Lammers van Toorenburg*, Assistent Resident te Meester Cornelis, Ommelanden van Batavia, en

Tweedens van voogd over de drie minderjarige kinderen van wijlen den heer *Theodorus Adriaan van der Does*, geappelleerde bij gemeld exploit, comparerende bij Mr. *Fokko Alting Mees*.

De Procureur van den appellant heeft, in de teregtzitting van den zevenden September 1800 vier en vijftig, bij conclusie van eisch in appel geconcludeerd:

dat het den Hove behage te vernietigen het vonnis door den Raad van Justitie te Batavia, op den negenden Junij 1800 vier en vijftig, tusschen partijën gewezen, en op nieuw regt doende den eerst eischer met zijn gedanen eisch en genomene conclusie alsnog te verklaren niet-ontvankelijk, met veroordeeling van den geïntimeerde in de kosten der beide instantiën.

De Procureur van den geappelleerde heeft, in de teregtzitting van den een en twintigsten September 1800 vier en vijftig, bij conclusie van antwoord in appel geconcludeerd:

Tot ontzegging van den gedanen eisch in appel met de kosten.

Het Hoog Geregtshof van Nederlandsch Indië.

(Eerste Kamer.)

Gehoord partijen;

Gezien de stukken;

Gehoord de conclusie, uitgebragt door het Openbaar Ministerie bij monde van den Advocaat Generaal Mr. *F. F. L. U. Last*, strekkende dat het Hoog Geregtshof met vernietiging van het vonnis, waarvan appel, en op nieuw regtdoende den eerst eischer, thans geïntimeerde met zijnen ter eerster instantie gedanen eisch en genomene conclusie zal verklaren niet-ontvankelijk, met veroordeeling in de kosten der beide instantiën;

Mits de eerst gedaagde, thans appellant, in tegenwoordigheid van de wederpartij of deze daartoe behoorlijk opgeroepen, onder eede verklare, dat de betalingen, waarop hij zich heeft beroepen en waarvoor de onderwerpelijke kwitantiën, door hem zijn gedaan in mindering van zijne bij nu wijlen *van der Does* uitstaande tokoschuld;

en, in geval hij weigerachtig of in gebreke mogt blijven dien eed af te leggen, alsdan door den Hove zal worden toegewezen de door den thans geïntimeerde ter eerster instantie gedane eisch en genomene conclusie, met veroordeeling van den thans appellant in al de kosten.

Ten aanzien der feiten:

Overwegende dat door den oorspronkelijken eischer, thans geïntimeerde, van den oorspronkelijken gedaagde, thans appellant, is gevorderd betaling eener som van Zes Honderd Zes en Zeventig Guldens en Zestig Duiten recepis met renten en kosten, wegens hem in de jaren 1800 zeven en veertig, 1800 acht en veertig en 1800 negen en veertig, door wijlen den

koopman *Theodorus Adriaan van der Does*, blijkens zijne boeken, verkochte en geleverde goederen;

dat de oorspronkelijke gedaagde, thans appellant, hoezeer erkennende gewoon te zijn geweest, goederen op crediet bij wijlen *Theodorus Adriaan van der Does* te koopen, heeft beweerd tevens niet te kunnen erkennen het als nu gevorderd bedrag schuldig te zijn en zich tot staving van dit beweren heeft beroepen op vijf betalingen, waarvan eene tot een bedrag van Honderd Zeven en Zestig Guldens, en vier gedaan in achttien honderd zeven en veertig en achttien honderd acht en veertig, tot een bedrag van Twee Honderd Guldens elk;

dat de oorspronkelijke eischer, thans geappelleerde, na inzage te hebben genomen van betrekkelijke ongezegelde en daarom in het proces niet geproduceerde kwitantiën, de vier betalingen ad Twee Honderd Guldens elk, hoezeer van dezelve niets in de boeken van wijlen *van der Does* blijkt, heeft erkend, doch tevens heeft tegengesproken, dat dezelve zouden hebben gestrekt tot kwijting der schuld, waarvan alsnu in regten de betaling wordt gevorderd.

Overwegende dat de Raad van Justitie te Batavia, na te hebben aangenomen, dat de boeken van wijlen *van der Does* rigtig waren gehouden, op den negenden Junij 1800 vier en vijftig op deze vordering heeft regt gedaan, en alstoen bij vonnis den eischer zijnen eisch heeft toegewezen, onder de mits, dat de meerderjarige erfgenaam van wijlen *van der Does*, met name *C. A. C. van der Does*, echtgenoote van *N. D. Lammers van Toorenburg* en de eischer, in hoedanigheid van voogd over de minderjarige erfgenamen van genoemden *Theodorus Adriaan van der Does*, in tegenwoordigheid van den gedaagde, of deze daartoe behoorlijk opgeroepen, op eene der openbare teregtzittingen van den Raad, onder eede verklaren, dat zij ter goeder trouw gelooven dat de schuld, waarover de onderwerpelijke ingestelde vordering loopt, bestaat en onvoldaan is, terwijl voor het geval, dat de genoemde meerderjarige erfgenaam en de eischer in hoe-

danigheid van voogd, weigerachtig zijn of in gebreke mogten blijven dien eed af te leggen, de eisch en genomene conclusie wordt ontzegd met veroordeeling van den eischer in de kosten.

Overwegende dat de oorspronkelijke gedaagde in hooger beroep tegen dit vonnis is opgekomen, voornamelijk op grond dat bij het vonnis, waarvan appel, eene ongeoorloofde splitsing van zijne erkentenis zoude hebben plaats gehad, en dat de boeken van wijlen *van der Does*, blijkens de niet opname daarin van de door hem gedane en door de erkentenis des oorspronkelijken eischers bewezen betalingen, niet rigtig waren gehouden, heeft geconcludeerd tot vernietiging van het vonnis, waarvan appel, en tot niet-ontvankelijk verklaring met de oorspronkelijke vordering en veroordeeling van den oorspronkelijken eischer in de kosten.

Ten aanzien van het regt:

Overwegende dat de oorspronkelijke gedaagde, thans appellant, erkennende, dat de oorspronkelijke eischer gewoon was hem dergelijke leveringen op crediet te doen, als waarvan de betaling thans gevorderd wordt, te beslissen valt of de boeken van den eischer, waardoor deze zijne vordering alleen staven kan, als rigtig gehouden zijn aan te merken.

Overwegende dat den Hove bij onderzoek is gebleken, dat de boeken van wijlen *van der Does*, volgens de wet zijn opgemaakt en gehouden overeenkomstig de bij het Wetboek van Koophandel voorgeschrevene formaliteiten.

Overwegende dat tegen het aannemen van het rigtig gehouden zijn dier boeken, niet kan gelden het door den gedaagde, thans appellant, voorgebragte, ontleend aan de omstandigheid, dat de betalingen, welke volgens de erkentenis des eischers ad Acht Honderd Gulden werden gedaan, in diens boeken niet werden opgenomen, daar het bepaalde bij artikel zes van het Wetboek van Koophandel, dat in het dagboek moet worden ingenomen, in het algemeen alles wat de koopman ontvangt en uitgeeft, van welken aard het ook

zij, *niet in dien zin behoort te worden opgevat, dat een koopman geen kleine geldsommen zoude kunnen* uitgeven, *zonder door specifieke verantwoording daarvan in de boeken te doen blijken;*

dat toch uit de sommen, voor huiselijke uitgaven in de boeken uitgetrokken, gelden kunnen worden gevonden, die buiten verdere verantwoording blijven en het onderwerpelijk, met het oog op de omstandigheden van den koopman van der Does *is voorgekomen, dat de bewuste som ad Acht Honderd Guldens gereedelijk tot die kategorie kan worden teruggebragt, en welke opvatting bevestiging vindt in de omstandigheid, dat zoo die betaalde Acht Honderd Guldens volgens den oorspronkelijken gedaagde, thans appellant, op te voeren tot Negen Honderd Zeven en Zestig Guldens, hadden gestrekt tot delging der tokoschuld, bijna een derde meer zoude betaald zijn, dan van eischers zijde, appellant beweerd wordt schuldig te zijn of geweest te zijn.*

Overwegende dat mitsdien, bij gebrek aan aannemelijk tegenbewijs, ingevolge het voorschrift van artikel 1882 van het Burgerlijk Wetboek, de vordering van den oorspronkelijken eischer, thans geappelleerde, volledig zal zijn bewezen, zoodra de erfgenamen van wijlen den koopman *van der Does*, onder eede zullen hebben verklaard, dat zij ter goeder trouw gelooven, dat de schuld bestaat en onvoldaan is, en het vonnis, waarvan appel, alzoo behoort te worden bekrachtigd.

Gelet op de aangehaalde wetsbepalingen en artikel 58 van het Reglement op de Burgerlijke regtsvordering;

Regtdoende;

Doet te niet het appel.

Bekrachtigt het vonnis, waarvan appel.

Veroordeelt den appellant in al de kosten.

Aldus gedaan enz. (21 December 1854).

NASCHRIFT.

De onhoudbaarheid der overwegingen, door den Raad van Justitie te Batavia en het Hoog Geregtshof van Nederlandsch Indië, tot goedmaking van derzelver uitspraken, aangevoerd, springt gewis een ieder na het lezen dezer stukken in het oog. Wij meenen dus ten deze te kunnen volstaan door, in korte woorden, het verschil tusschen de wet en de uitspraak — hetwelk als wit tegenover zwart staat, — op te merken, met den welgemeenden wensch, dat de hemel een ieder voor processen in Nederlandsch Indië goedgunstig moge bewaren.

Het vonnis van den Raad beweert, dat het den regter, *bij onderzoek*, gebleken is, dat de boeken van wijlen *Th. A. van der Does* zijn gehouden overeenkomstig de, bij het Wetboek van Koophandel voorgeschrevene, formaliteiten of *uitwendige vormen*, en dus, ingevolge het 1ste en 2de lid van art. 1882 van het Burgerlijk Wetboek, een volledig bewijs tusschen partijën opleveren.

Wij merken hierop aan, dat wij ons in geenen deele begrijpen kunnen, hoe de regter de, den koopman voorgeschrevene, formaliteiten betrekkelijk het houden zijner boeken verwarren kan met *uitwendige vormen*, daar toch die formali-

steiten geenszins doelen op het *uitwendige* van die boeken, als daar zijn den band, het formaat, de hoedanigheid van het papier, enz. enz., maar wel degelijk op het *inwendige* of den inhoud, dat is, *de wijze waarop* de boeken moeten worden gehouden.

Daar nu door partij erkend was, dat wij betalingen hadden gedaan en die betalingen *niet* in de boeken waren aangeteekend, zoo had het natuurlijk een gezond menschenverstand, laat staan het verstand van een regter, duidelijk moeten blijken, dat de boeken van wijlen *van der Does niet* aan de formaliteiten of *inwendige vormen*, bij het Wetboek van Koophandel voorgeschreven, voldeden.

Wijders beweert dat vonnis, dat, aangezien die kwitantiën niet gezegeld waren, er dus, krachtens art. 10 der zegel-ordonnantie, daarop geen acht mogt worden geslagen. Wij stemmen dit volkomen toe en huldigen des regters bekendheid met de fiscale bepalingen ten behoeve van den lande daargesteld, maar twijfelen eenigzins aan deszelfs regtskennis, wanneer hij beweert, dat eene bekentenis of erkentenis van gedane betaling geen volledig bewijs, ja zelfs geen gewigtig vermoeden van die betaling oplevert, en zulks om reden de opgegeven inhoud dier kwitantiën te onbestemd is om de gevolgtrekking te wettigen, dat zij op de onderwerpelijke zaak betrekking hebben.

De geregtelijke bekentenis levert, volgens art. 1925 Burgerlijk Wetboek, een volledig bewijs op tegen dengene, die dezelve, hetzij in persoon, hetzij bij een bijzonder daartoe gemagtigde, heeft afgelegd, terwijl art. 1924 Burgerlijk Wetboek bepaalt, dat eene bekentenis niet mag gesplitst worden, ten nadeele van dengene, die dezelve heeft afgelegd.

Nu is de afbetaling volmondig in regten door partij erkend, en zooals men uit de bijlagen B, C, D en E zien kan, luiden de kwitantiën (die eigenhandig door wijlen *van der Does* geschreven en geteekend zijn): *„Ontvangen eene Som van f* 200 *recepis, waarvoor ZEd. in rekening crediteere;"* — *„Ontvangen eene Som van f* 200, *in*

mindering van ZEd. debet;" maar nu vragen wij, voor welke rekening kunnen wij gecrediteerd, of wel waarop in mindering de betalingen afgeschreven zijn, anders dan op de rekening, die *per se* in de boeken van wijlen *van der Does* was opgeteekend of moest opgeteekend zijn? Dat de niet boeking dier afbetalingen door wijlen dien persoon een vermoeden *tegen ons* zoude opleveren, alsof die afbetalingen voor iets anders dan de geboekte rekening gestrekt hadden, is strijdig met alle regtskennis en gezond verstand, en bepaald tegen de wet in, die beveelt, dat *koopmansboeken alles zullen bevatten wat de koopman van welken aard ook ontvangt en uitgeeft*, zoodat het wel niet betwijfeld mag worden, of boeken, waarin zulks niet geschied is, zijn niet rigtig gehouden en leveren dus wel een bewijs tegen den koopman, maar nimmer of ooit tegen den kooper op.

Na de erkentenis door partij van die afbetalingen, kwam er dus geene aanhaling van de zegel-ordonnantie meer te pas, daar door die erkentenis toch bereids het volledig bewijs der afbetaling (ook al bestonden er geene kwitantiën) verkregen was, terwijl het splitsen onzer bekentenis ten onzen nadeele, door aan te nemen het koopen van goederen, maar het verwerpen der afbetalingen op het gekochte, mede geheel tegen het bovengenoemde wetsartikel strijdig is.

Th. Crone, bewerende dat die afbetaling voor iets anders zoude gestrekt hebben, was dan toch wel onzes inziens verpligt te bewijzen, waarvoor dan, doch hij uit zelfs geen vermoeden, waarin eene andere transactie tusschen ons en wijlen *van der Does* bestaan heeft, waarop die afbetalingen zouden gedaan zijn en toch neemt de regter grif weg aan dat zulks het geval is.

Wie had nu kunnen twijfelen, of een zoodanig onregtvaardig vonnis (de conclusie van den regtschapen en kundigen Procureur Generaal wettigt deze uitdrukking) zoude *unaniem* door het Hoog Geregtshof, *dat tot de handhaving der wetten en eene behoorlijke en onvertogen regtsbedeeling verpligt is*, ten eenenmale vernietigd zijn. Maar zie, het tegendeel

vond plaats en die Opperste Regtbank bekrachtigde, bij het voren medegedeeld arrest, dat vonnis en nam even als de regter ter eerster instantie aan, dat de boeken van wijlen *Th. A. van der Does*, *bij onderzoek*, waren gebleken, volgens de bij het Wetboek van Koophandel voorgeschrevene formaliteiten te zijn gehouden.

Die hoogere regter ging zelfs verder en beweerde, dat het er niets toe afdeed, dat die afbetalingen niet in het dagboek van wijlen *Th. A. van der Does* waren ingenomen, daar de voorgeschrevene opname van alles, van welken aard ook, in die boeken niet moet worden opgevat in dien zin, dat een koopman geene kleine geldsommen zoude kunnen *uitgeven*, zonder door specifieke verantwoording daarvan in de boeken te doen blijken, te meer daar uit de boeken van wijlen *van der Does* bleek, dat er in dezelven sommen werden gevonden voor huiselijke *uitgaven*, die buiten verdere verantwoording gebleven zijn, en dat de door ons betaalde som van *f* 800 tot die kategorie kon worden teruggebragt, te meer dewijl wij reeds meer betaald hadden dan de gevorderde som bedroeg!!!

Wat wordt er van de wet, als zulke onbegrijpelijke beginselen mogen aangenomen en in de plaats der striktste wetsbepalingen worden gesteld en toegepast? De wet kent geene uitzondering, maar beveelt uitdrukkelijk de opname van alles, van welken aard ook, en nu gelooven wij toch wel, (men herinnere zich slechts art. 20 der Algemeene Bepalingen van Wetgeving in N. I.), dat de regter niet gemagtigd is, op eigener gezag, uitzonderingen te maken, die te minder kunnen opgaan en plaats vinden, daar bij art. 8 van het Wetboek van Koophandel bepaald is, dat de koopman elk jaar een balans moet opmaken en in een afzonderlijk daartoe bestemd register inschrijven en eigenhandig onderteekenen, en hoe kan nu zulk een balans immer zuiver zijn en met de boeken slaan, als de koopman verzuimt ook het geringste op te teekenen? Verondersteld eens, dat, zoodals de regter,

echter zonder eenigen grond daartoe, schijnt aan te nemen en hetwelk met den inhoud der kwitantiën, als van rekeningen gewagende, strijdt, wijlen *van der Does* had ons in 1847 *f* 800 geleend en die som eerst binnen twee jaren terug ontvangen, hoe kon dan, zonder aanteekening van die leening in de boeken, zijn balans over 1847 en 1848 zuiver wezen, daar het in dat geval van zelf spreekt, dat zijne kas in 1847 *f* 800 achteruit en in 1848 *f* 800 vooruit zoude geweest zijn, en zulks in strijd met zijne boeken (*).

Wij hebben vroeger gezien, dat de Raad van Justitie het *uitwendige* met het *inwendige* der boeken verwarde, maar de dwaling van den hoogeren regter gaat nog verder. Deze toch zegt, dat een koopman kleine (wij wisten niet dat *f* 800 eene kleinigheid is, tenzij men zijn geld op sloffen verdient) sommen mag uitgeven, zonder door specifieke verantwoording daarvan in de boeken te doen blijken. Wij willen dit toestemmen; als een koopman aan den bedelaar *A f* 1 en aan den bedelaar *B f* 2 geeft, alsdan gelooven wij dat de wet toestaat, dat hij zulks niet specificeert, maar eenvoudig weg boekt: „*f* 3 aan de armen",— maar alsdan komt er nog geene verwarring in de boeken of in de balans, omdat daarbij geen teruggave te pas komt, welke teruggave, (verondersteld eens dat ons geld geleend ware) ten deze, blijkens de kwitantiën, had plaats gevonden. Zoo ook is het met gelden voor huiselijke uitgaven gesteld; dezen worden besteed en niet specifiek verantwoord, doch de opname in het dagboek van die gelden door de enkele woorden: "aan huiselijke uitgaven *f* ....." gaat geen derden, als alleen bij overdreven hoegrootheid, en nog slechts in geval van faillissement, aan en brengt geene verwarring in de

(*) Men gelieve op te merken, dat op de kwitantie (Bijlage D.) de koopman *van der Does* de folio van zijn boek, waarin de afbetaling geschreven werd, ten minste *moest* afgeschreven worden, heeft opgeteekend. Nu het gebleken is, dat die afschrijving *niet* in de boeken heeft plaats gehad, rijst de vraag op onze lippen: of er door dat verzuim geene valschheid in die kwitantie of in die boeken begaan is?

boeken of valschheid in de balans te weeg, zooals noodwendig bij het uitgeven en later weder innemen van gelden zonder boeking moet plaats vinden. De vergelijking dus met die huiselijke uitgaven staat juist gelijk met de meest zonderlinge, die men bedenken kan en zulks te meer, daar er ten deze wel van betaling, dus *Inkomsten* en geenszins van *Uitgaven* sprake was; een klein verschil, waarop de regter in hooger beroep niet bijzonder gelet schijnt te hebben.

Aangenomen eens, dat de boeken van wijlen *van der Does* rigtig gehouden zijn (hetgeen wij met bewijzen in de hand ontkennen) alsdan zijn wij wijlen dien persoon nimmer meer dan *f* 676,60 schuldig geweest en is hij niet onze maar wij zijn crediteur, door meerder te hebben ontvangen, dan hem toekwam, daar wij hem *f* 967 hebben afgedragen. In onze domheid meenden wij, dat juist in die omstandigheid het bewijs lag opgesloten, dat wij, zooals wij beweren en partij niet wil erkennen, eene openstaande rekening met hem gehad hebben, maar men kan zich al leelijk vergissen, als men geen regtsgeleerde is, want de regter redeneert anders en zegt: "dewijl gij meerder betaald hebt, dan gij in de boeken schuldig waart, zijt gij verpligt nogmaals de in de boeken voorkomende schuld te voldoen, daar die omstandigheid tegen U pleit". Op die voor, in de regtsgeleerdheid oningewijden gewis onbevattelijke en zoo als wij vermeenen wel zeer onaanneembare stelling voortredenerende, zouden wij er toe geraken, om aan te nemen, dat, als wij eens niets of minder betaald hadden, de regter, krachtens die redenering, er toe zou overgaan, ons van alle betaling vrij te spreken. Doch het argument des hoogeren regters, dat de hoogere betaling dan de schuld in de boeken bedraagt tegen ons pleit, is te onbegrijpelijk, om er langer bij stil te staan en toont duidelijk aan, dat er tegen wet, gezond verstand en billijkheid aan, naar iets gezocht is, om ons niet zonder motief, (als die zonderlinge beginselen in de toepassing der wet dien naam verdienen) te veroordeelen.

En nu nog een woord over de door den regter opgelegde en werkelijk plaats gevonden hebbende eedsaflegging.

Art. 1914 van het Burgerlijk Wetboek beveelt, dat die eed moet worden afgelegd voor den regter, die van het regtsgeding kennis genomen heeft en dat, zoo een *wettig beletsel* dat onuitvoerlijk maakt, het regterlijk collegie tot het afnemen van dien eed een zijner leden zal magtigen, zullende dat lid zich alsdan naar de woning of het verblijf van dengenen begeven, die den eed moet afleggen, of wel, in geval van ver verwijderde woonplaats, de raad het afnemen van den eed opdragen aan den regter of het hoofd van het bestuur der woonplaats of des verblijfs van dengenen, die tot de eedsaflegging verpligt is.

Art. 1915 beveelt, dat die eed persoonlijk moet worden afgelegd, doch dat het den regter om *gewigtige redenen* geoorloofd is partij toe te staan den eed door een bijzonder bij authentieke acte daartoe gemagtigde te doen afleggen.

En wat blijkt nu uit bijlage letter G?

Dat *Thomas Crone*, in hoedanigheid als voogd over de twee minderjarige kinderen van wijlen *T. A. van der Does* en van vroegeren voogd over *Araphina Augustina van der Does*, thans echtgenoot van *Charles Boers* en eindelijk ook als gemagtigde van *Cecilia Aletta Cornelia van der Does*, echtgenoot van *Nicolaas Dirk Lammers van Toorenburg*, dien opgedragen eed in de openbare teregtzitting van den Raad van Justitie te Batavia op den 16 Februarij 1855 heeft afgelegd. Over het afleggen van dien eed zelven zwijgen wij, alhoewel bij menigeen, en niet ten onregte, de vraag zal oprijzen, of die eed wel ter goeder trouw is afgelegd, daar toch *Thomas Crone*, als koopman, wel de volkomene overtuiging *moet* koesteren, dat de boeken van wijlen *van der Does niet* rigtig gehouden zijn.

Gaan wij nu echter er toe over om te doen zien, hoezeer door den regter weder ten dezen de wet is toegepast.

Thomas Crone heeft (het blijkt uit het Audientie-blad, Bijlage Lett. G) in hoedanigheid van vroegeren voogd over

Araphina Augustina van der Does, echtgenoot van *Charles Boers*, den eed afgelegd, zonder daartoe eenigermate door die persone, welke volgens Art. 330 van het Burgerlijk Wetboek door haar huwelijk, gedurende de aanhangigheid van dit regtsgeding plaats gehad hebbende, meerderjarig geworden was, gemagtigd te zijn. Die eedsaflegging is dus *per se* nul en van geen de minste waarde, daar alleen gemelde *Araphina Augustina van der Does* bij magte, en ook volgens het vonnis zelve verpligt was, den eed af te leggen. Het spreekt van zelfs, dat het er niets toe doen kan of mag, dat *Thomas Grone* haar vroegere voogd geweest is en in die hoedanigheid het regtsgeding heeft aangevangen, daar toch met het eindigen van zijne voogdij, welke dadelijk na de voltrekking van haar huwelijk ophield, het ook met al zijne magt over haren persoon en goederen gedaan was, en wie kan nu met zekerheid zeggen, dat genoemde *Araphina Augustina van der Does* er mede gediend is geweest, dat, zonder haar wil en voorkennis, (waarvan ten minste niets blijkt) in hare plaats en namens haar, een eed is afgelegd, tegen welker aflegging welligt haar naauwgezet geweten ware opgekomen, te meer daar het der familie van wijlen *Theodorus Adrianus van der Does* wel niet onbekend kan gebleven zijn, dat deszelfs boeken weinig in orde waren, zooals duidelijk door het onderwerpelijke geval blijkt.

Alhoewel deze zoo geheel tegen de wet en de zedelijkheid aandruischende eedsaflegging ons het volste regt tot verzet tegen de tenuitvoerlegging van het vonnis, waaraan, naar wij zoo even aantoonden, in geenen deele voldaan was, had gelaten, heeft ons echter de opgedane ondervinding wederhouden, en hebben wij de plaats gevonden hebbende executie gedoogd, (zie Bijlage lett. H) in het volle vertrouwen, dat er één Regter is, die zelfs de nieren des aardschen regters proeft, al hunne handelingen doorgrondt en hun eenmaal rekenschap zal afvorderen.

Doch onze grieven tegen die eedsaflegging zijn nog niet ten einde. Het Audientie-blad, (Bijlage lett. G) doet zien,

dat dezelfde *Thomas Crone* ook den eed in hoedanigheid van gemagtigde van *Cecilia Aletta Cornelia van der Does*, echtgenoot van *Nikolaas Dirk Lammers van Toorenburg* heeft afgelegd en zulks om reden genoemde persone, blijkens overgelegd geneeskundig certificaat, niet in de mogelijkheid was op dien dag, en zelfs niet in langen tijd, voor den Raad te verschijnen.

Wij willen de waarheid van dat certificaat niet betwisten, alhoewel de bijvoeging, dat *C. A. C. van der Does ook in langen tijd niet voor den Raad zou kunnen verschijnen*, ons vrij gewaagd voorkomt en onzes inziens duidelijk aantoont, dat die persone voor een uitstel van den Raad en dus voor eene latere oproeping bevreesd was. Maar wat beveelt nu de wet in dit geval? Art. 1944 van het Burgerlijk Wetboek beveelt uitdrukkelijk, dat zoo een wettig beletsel de eedsaflegging voor den regter onuitvoerlijk maakt (en wij nemen aan dat ziekte een wettig beletsel daarstelt) er alsdan een lid van dat Collegie zal gemagtigd worden, om zich naar de woning of het verblijf van dengenen te begeven, die den eed moet afleggen en dat, ingeval van ver verwijderde woonplaats het afnemen van dien eed zal worden opgedragen aan den regter of het hoofd van het bestuur der woonplaats of des verblijfs van dengenen, die tot de eedsaflegging verpligt is.

Aangezien nu *Cecilia Aletta Cornelia van der Does*, echtgenoot van *Nikolaas Dirk Lammers van Toorenburg* te Meester Cornelis, of op slechts *zeven* palen afstands van den zetel des Raads van Justitie verwijderd, woont, spreekt het dus, volgens aangehaald artikel, van zelfs, dat de Raad van Justitie, een zijner leden tot het afnemen van dien eed naar de woning of het verblijf dier persone had moeten zenden, maar neen! dat gebeurde niet, en waarom niet?.... Wij weten dit niet en beslissen er dus niet over.

Maar wat deed nu de regter? Hij paste, ten eenenmale strijdig met de Wet, Art. 1945 van het Burgerlijk Wetboek toe, waarin hem de magt gegeven wordt *om gewigtige redenen* toe te staan, dat de eed door een bijzonder bij authen-

lieke acte daartoe gemagtigde wordt afgelegd. Dat een ziekte *een wettig beletsel* kan wezen, erkennen wij nogmaals, maar dat dezelve eene *gewigtige reden* zoude zijn, ontkennen wij, tenzij er sprake was, van eene hevige beroerte, verlamming in de spraakvermogens of diergelijken, van welk een en ander dan het certificaat des geneesheers uitdrukkelijk had moeten melding maken, terwijl hetzelve ons integendeel nu natuurlijk aan eene vergevorderde zwangerschap doet denken.

Uit al het bovenstaande blijkt nu genoegzaam, dat wij niet kunnen roemen op het regt, ons *van den beginne tot het einde* in deze zaak aangedaan.

Veel hebben wij over Indië geschreven, maar ons steeds bepaald tot het doen kennen der zeden, gewoonten en gebruiken van deszelfs verschillende landzaten; nimmer hebben wij de handelingen van het Gouvernement, van Collegies, of van particuliere personen gegispt, aangeroerd of beoordeeld en evenmin ooit anoniem geschreven, als in strijd zijnde met onze denkwijze over de maatschappelijke verhoudingen in eene kolonie, doch nu wij het onderwerpelijke hebben ondergaan, dat ook nadeelig kan werken op de belangen van zoo vele bewoners dezer gewesten, nu achtten wij het zwijgen ongepast, zoo voor ons als voor anderen, en hebben wij daarom vrijmoedig *onze* gevoelens doen kennen.

Batavia, *Junij* 1855.

Bijlage Lett. A.

Folio 147. BATAVIA, den 31 December 1845.

De WelEdele Heer W. L. RITTER *debet aan*
T. A. VAN DER DOES.

Voor aan ZijnEd. verkocht en geleverd.

1845.			Zilvergeld.
Mei 28	Aan 3 douz. Falconet aele	à *f* 9,—	*f* 27,—
" ..... —	" 3 dito Montferant	" - 10,—	- 30,—
" 29	" 1 ps. Jork Jeans		- 18,—
Augustus 8	" 3 douz. Falconet aele	à *f* 9,—	- 27,—
September 11	" 2 Lamp Bollen	" - 5,—	- 10,—
		Totaal...	*f* 112,—

Voldaan,
VAN DER DOES.

Bijlage Lett. B.

Ontvangen van den WelEdG. Heere *W. L. Ritter* de somma van twee Honderd Guldens Recepissen in Mindering van ZEd. Debet.

Batavia 4 December 1847.
VAN DER DOES.

Zegge f 200,—

Bijlage Lett. C.

Ontvangen van den WelEdGest. Heere *W. L. Ritter* de somma van twee Honderd Guldens Recepissen waarvoor ZEd. in Rekening Crediteere.

Batavia 4 Maart 1848.
VAN DER DOES.

Zegge f 200,—

Bijlage Lett. D.

Folio 1155.

Ontvangen van den WelEdG. Heer *W. L. Ritter* de somma van twee Honderd Guldens Recepissen, waarvoor ZE. in Rekening Crediteere (O. R).

Batavia den 22 Meij 1848.
VAN DER DOES.

Zegge f 200,—

Bijlage Lett. E.

—

Ontvangen van den WelEdG. Heere *W. L. Ritter* de somma van twee Honderd Guldens Recepissen waarvoor ZE. in Rekening Crediteere.

Batavia den 24 Julij 1848.

VAN DER DOES.

Zegge f 200.—

Bijlage Lett. F.

—

In den jare 1800 vier en vijftig, den vijf en twintigsten October, heb ik *Cornelis Marinus van Abkoude*, deurwaarder bij den Raad van Justitie te Batavia, woonachtig op Molenvliet aldaar, mij begeven ten huize van *Thomas Crone*, koopman wonende te Batavia in diens hoedanigheid van gemagtigde van *Cecilia van der Does*, echtgenoote van *Nicolaas Dirk Lammers van Toorenburg*, Assistent Resident van de Oosterafdeeling der Bataviasche ommelanden, en van voogd over de drie minderjarige kinderen van wijlen den heer *Theodorus Adriaan van der Does*, en hem ten verzoeke en namens den heer *Willem Leonard Ritter*, particulier, wonende in de Gang Secretarie en domicilie stellende ten huize van mij deurwaarder, insinuandi modo, aangezegd.

Aangezien mijn requirant bij wijlen den heer *Theodorus Adriaan van der Does*, van het jaar 1835 af eene doorloopende rekening had opengestaande van alle de door hem requirant bij genoemden koopman gedane inkoopen;

Aangezien door mijn requirant in mindering nu en dan verschillende geldsommen zijn afgedragen aan wijlen *T. A. van der Does*, zoo als u geïnsinueerde uit de door u erkende en aan u bekende quitantiën gebleken is;

Aangezien gij, geïnsinueerde niettemin beweert, dat mijn requirant u nog eene som van zes honderd zes en zeventig gulden zestig duiten is verschuldigd, zonder mij eene rekening-courant over te leggen, en zonder te beweren, dat ik die som als saldo van rekening verschuldigd ben;

Aangezien eerst uit eene behoorlijke rekening-courant, loopende van het jaar 1835 tot het jaar 1850, en getrokken uit de boeken van nu wijlen *T. A. van der Does* blijken zal, hoeveel ik nog per saldo ben verschuldigd,

Mitsdien binnen den tijd van tweemaal vier en twintig uren ten huize van mijn requirant of aan zijn gezien domicilie ten mijnen huize, eene rekening-courant te doen toekomen, houdende bekendstelling van al hetgeen door mijn requirant van af het jaar 1835 tot het jaar 1850 bij wijlen *T. A. van der Does* is gekocht en aan ZEd. is betaald, protesterende ik, bij verzuim om aan deze insinuatie te voldoen, voor alle kosten, schaden en interessen, die daaruit zouden kunnen voortvloeijen.

Afschrift van dit exploit heb ik den geïnsinueerde gelaten, exploit doende ten zijnen woonhuize en aldaar sprekende met ZEd. in persoon.

C. M. VAN ABKOUDE.

De kosten zijn *f* 5,60.

Bijlage Lett. G.

EXTRACT uit het Audientie Blad.

Openbare teregtzitting van den Raad van Justitie te Batavia.
Vrijdag den 16den Februarij 1855.
Tegenwoordig, enz.

No. 1179 der Rol.

Willem Leonard Ritter, particulier wonende te Batavia, eischer bij exploit van den twaalfden Februarij 1800 vijf en vijftig, comparerende bij den advocaat en Procureur Mr. *Eduard Herman 's Jacob*,

tegen

Thomas Crone, koopman, wonende te Batavia, in hoedanigheid van voogd over de twee minderjarige kinderen van wijlen *Theodorus Hermanus van der Does*, en van vroegeren voogd over *Araphina Augustina van der Does*, thans echtgenoote van *Charles Boers*, eerste commies ter algemeene Secretarie, *Cecilia van der Does*, echtgenoote van den heer *Nicolaas Dirk Lammers van Toorenburg*, assistent resident te Meester Cornelis, gedaagde bij gemeld exploit, comparerende bij den advocaat en procureur Mr. *Fokko Alting Mees*.

Mr. *E. H. s'Jacob*, als procureur van *W. L. Ritter*, oorspronkelijk gedaagde in dezen geeft te kennen, dat *Th. Crone* en *Cecilia van der Does*, echtgenoote van *N. D. Lammers van Toorenburg*, oorspronkelijke eischers, heeft doen oproepen ter teregtzitting van heden tot het afleggen van den eed, hun opgelegd bij 's raads vonnis van den negenden Junij 1800 vier en vijftig, bekrachtigd bij arrest van het Hoog-Geregtshof van Nederlandsch Indië (Eerste kamer) dd. 21 December 1854.

De practizijn der oorspronkelijke eischers geeft te kennen, dat genoemde Vrouwe *Cecilia Lammers van Toorenburg*, geboren *van der Does*, blijkens overgelegd geneeskundig certificaat, niet in de mogelijkheid is heden en zelfs in langen tijd voor den Raad te verschijnen, en dat zij derhalve eene behoorlijke acte van volmagt heeft verleden op den heer *Th. Crone* ten einde voor haar den van haar gevorderden eed af te leggen; — verzoekende de practizijn voornoemd, dat de raad hiertoe de vereischte bewilliging moge verleenen; terwijl de eischer *Th. Crone* behoorlijk ten voorschreven einde is verschenen.

De practizijn des oorspronkelijken gedaagde verklaart zich niet te verzetten tegen het afleggen van den eed door bovengenoemde vrouwe bij monde van haren gemagtigde. 1)

De Raad staat hierop die eedsaflegging op de bovenbedoelde wijze toe, na inzage genomen te hebben der overgelegde bescheiden.

Waarna de bewoordingen van den eed aan den oorspronkelijken eischer zijn voorgehouden en die eed alstoen door hem, in zijne ten processe bekend gestelde hoedanigheden en ook als gemagtigde der meergenoemde eischeresse, behoorlijk is afgelegd, door onder het opsteken der twee voorste vingers van de regterhand, de woorden uittespreken:

„Zoo waarlijk helpe mij God almagtig;"

Waarvan alhier deze aanteekening is gehouden; enz.

1) Daar de wijze van eedsaflegging tot de openbare orde behoort, waarvoor de regter moet waken, doet het er niet toe, dat onze practizijn daartoe, hoezeer geheel strijdig met onzen wil en zonder onze voorkennis, toestemde.

Bijlage lett. H.

—

In den jare 1800 vijf en vijftig, den zeven en twintigsten Februarij, ten verzoeke van *Thomas Crone*, koopman, wonende te Batavia, ten deze in hoedanigheid: 1°. gemagtigde van *Cecilia Aletta Cornelia van den Does*, zonder beroep, echtgenoote van en ten deze bijgestaan door den heer *Nicolaas Dirk Lammers van Toorenburg*, Secretaris der residentie Preanger Regentschappen, wonende te Tjandjoer en 2°. als voogd over de drie minderjarige kinderen van wijlen den heer *Theodorus Adriaan van der Does*, met name *Geertruida Sophia*, *Arraphina Augustina* en *Arnold Bernard*, zijnde opgemelde *Cecilia Aletta Cornelia van der Does* en drie opgenoemde minderjarige kinderen, erfgenamen van wijlen opgemelden *Theodorus Adriaan van der Does*, in leven koopman en tokohouder, gewoond hebbende te Batavia; — domicilie stellende ten kantore van Mr. *Fokko Alting Mees*, Advocaat en Procureur bij den Raad van Justitie te Batavia, kantoor houdende in de Binnen Nieuwpoortstraat aldaar, heb ik *Johannes Pieter Brouwer*, Deurwaarder bij den Raad van Justitie te Batavia, wonende op Noordwijk nabij die stad:

BETEEKEND.

Aan *W. L. Ritter*, particulier, wonende in de Beehrendrechtslaan nabij Batavia; — eene *Acte van gedane Eedsaflegging* dd. 16 Februarij 1855, door den Raad van Justitie te Batavia, bij vonnis van den 9den Junij 1854 aan den requirant qq. opgelegd; — tevens heb ik Deurwaarder, uit kracht van opgemeld vonnis en eedsaflegging, en ten verzoeke als boven,

IN NAAM DES KONINGS!

Bevel gedaan aan *W. L. Ritter*, particulier wonende in de Beehrendrechtslaan nabij Batavia, om binnen *twee dagen*, aan mijn requirant qq. te voldoen en te betalen, de som van *Zes Honderd Zes en Zeventig Gulden en Zestig Duiten Recepis*, benevens de interessen en kosten van het geding, tot betaling waarvan de gerequireerde, na gedane eedsaflegging, bij opgenoemd vonnis is veroordeeld, onverminderd de verder verschuldigde kosten.

Zullende mijn requirant qq., indien de gerequireerde in gebreke mogt blijven, opgemelde som van *Zes Honderd Zes en Zeventig Gulden, Zestig Duiten Recepis*, met renten en kosten, binnen *twee dagen* te betalen, overgaan tot het in beslagnemen van des gerequireerden roerende goederen.

Afschrift van opgenoemde acte van eedsaflegging, benevens van dit exploit doende ten zijner woonplaats en sprekende aldaar met zijn Edele.

J. P. BROUWER.

—

Op heden den zestienden Februarij 1800 vijf en vijftig is de, in dit vonnis omschreven, eed, op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, afgelegd, door *T. Crone*, in zijne, inhoudende dezes omschreven hoedanigheden, krachtens acte van volmagt op den veertienden Februarij 1800 vijf en vijftig, sub numero zes en zestig, voor den tijdelijk wd. Notaris *van Sonsbeek* en getuigen verleden, voor zoover die eedsaflegging door hem geschied is namens vrouwe *Cecilia Aletta Cornelia van der Does*, echtgenoot van *Nicolaas Dirk Lammers van Toorenburg*.

Q. A.

De Griffier enz.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

